

Beszélő talentumok Báger Gusztáv:
Míg leírom, felébredek
Tiszatáj Könyvek,
Szeged, 2008.

A *Míg leírom, felébredek* című verseskötet összegezi azokat a jelentős fordulatokat, amelyek az elmúlt évek folyamán figyelmet keltettek Báger Gusztáv olvasóiban, költői munkássága értékelőiben. A korábban rá jellemző, szikár, szaggatott kifejezésmód leginkább a kevés vonallal megalkotott finom tusrajzokra emlékeztetett. Ezek a szálkás, a rejtjelezettség érzését keltő szövegek mégis, több szinten is engedtek dekódolási szándékunknak, és a távolinak tetsző szemantikai pólusok között rendre gondolati, érzelmi, képi síkon is szikrát vetett az összetartó feszültség.

Új versei megőrzik Báger Gusztáv lírájának ezt a jellegzetességét, több síkon is értelmezhetőek, miközben a korábbiaktól eltérően, a férfias szelídség, a mindenben átlátó nyugalom és derű jegyében kitérőlegzők. Nemegyszer bemutatják születésük szituációját is, rögzítik a valóságnak azt a sajátos, senki másra nem jellemző szegmensét, amelynek centrumában a szerző áll. Ez a pár szóval felvázolt – általában – belső tér, enteriőr megkönnyíti a nyilvánvaló költői szándék beteljesülését: behívja, bevonzza az olvasót, potenciálisan tehát az egész világot, otthonos műhelyébe, ahol minden tárgy tulajdonosára vall, semmi sem véletlenül kerül a képre. Becsalja, hogy odabent, ott nála találkozzék önmagával, a versek tükrében nézze meg, lássa meg önmagát (is), mint lehetőséget, aki akár helyet is cserélhetne vendéglátójával, hiszen költőnk új verseiben olyan egyszerűen történik minden, hogy az valójában bárki mással is megtörténhetne; nem véletlenül van minduntalan jelen a szerző szája szögletében egy alig észrevehető mosoly.

A mindennapi vers-színtereken legtöbbször furcsa események zajlanak. A *Rend* című versben a buszra várakozó egy sajátos szállítmány érkezésének lesz a tanúja. A jól sikerült leírásnak hála – amely a beboruló égbolttal kezdődik és avval is zárul –, az utcán guruló zongorák, fuvaros cipelte hárfák után már el is hinnénk az újabb csodát, amikor arról értesülünk, hogy: „*Egy bajuszos, öltönyös férfi megy be a boltba, / alig hatvannak tippelné bárki, pedig angyal.*”

Ám költőnk nem csak be akar ültetni minket a maga hintájába, de amint beültünk, kész azonnal ki is borítani belőle: „*Szárnyai kilógnak a ballon alól. / Egy kisgyerek odamegy hozzá, megrángatja...*” (»Így szokott lenni egy mai versben« és »De aranyos!«– mondja az olvasó.)

„*Könyörülj rajtam, hagyjál békén, / színművész vagyok, kisleányom.*” folytatódik és teljesül be az abszurd. Mert nem az abszurd, ami soha nem történhetik meg, hanem az, ami megtörténik, noha semmi esély sincs arra, hogy valaha is megtörténjék. De hát nem akárhol vagyunk: „*Eső kezd esni. / Nagy villámlás. / Elszakadt újságpapírra hasonlít az ég. / Népszabadság. Milyen ódon, milyen avított szóalak. / Ha belegondolna a színész, / még nevetni is tudna.*”

Nem az újságcím tartalma (esetleg története) miatt, hanem – a suszter látszólag marad a kaptafánál –, az avított szóalak miatt minősíti visszásnak a kifejezést a költő, aminek ideje múltása még a kényszeredett, rosszkedvű művész(munkás)embert is megneveztethetné (még ha szárnyastul kell kiszaladnia is az Operaházból – cigarettáért? uzsonnáért? sörért? – a boltba).

Mintha velünk történt volna meg. Pontosan tudjuk, mai, magyar olvasók, hogy rajtunk és a szerzőn kívül ezt a verset teljes mibenlétében más nem értheti meg. A vers gondolati vonulata kimondatlan marad, és épp ezáltal talál bele pontosan a kilótt golyó a tízes közepébe. Kifogástalanul csillog (locsog) a mozgalmas, eleven *felszín*, és bennünk hallgat (még mindig) a mély, mint a cinkos összekacsintásra rácsukott szemhéj.

Hasonló svédcsavarral ér célba *A tükör vére* című vers is, az „angyal” motívum szerepeltetése is kézenfekvővé teszi, hogy ezt szemeljük ki – összehasonlításként is – példának egy másik, Báger Gusztáv versrajzaiban felfedezhető sajátos költői eszközre. Itt is a szerző hétköznapijában vagyunk – ezúttal egyes szám első személyben beszél. Esendő, emberi vonásokat rögzít kegyetlen pontossággal az önirónia: hősünk elégedetten, ugyanakkor (színlelt?) meglepetéssel pihentnek, fiatalnak látja magát a tükörben. „*Milyen szimpatikus ember vagyok magamnak, / megesezt rajtam a szívem...*”

Aztán „slachfertig és snájdig” idősebb urak divatbemutatóját nézi a tévében: „*...elcsodálkoztam. / Mennyire hasonlítok valakire.*”

És ha ez kevés lenne az önszeretet leplezetlen tüneteinek leírásához, a versben csöngetnek, és a postás értesítést hoz, hogy kinevezték a költőt a Menny pénzügyminiszterének. „*Abszurd, gondoltam, egyszer már álmodtam ezt, / és másnap nyertem a lottón.*”

A helyzet – és a költői tárgy – megvilágítása, körbejárása ezzel befejezettnek tűnik. A két utolsó sor azonban megrendítő távlatot ad az egész versnek: „*A postás csak állt ott, némán mosolygott. / Akkor vettem észre súlyos szárnyait.*”

Az ember és az idő, a véges és a végtelen kapcsolatáról szóló példabeszéddel van tehát dolgunk, amely tömörségében nagyon hasonlít egy régi, keleti meséhez: a halál = az idő elől menekülő hős eléri ugyan kitervelt

rejtekhelyét, de pont így jut végzetes találkozója szín-helyére. Sorsunk akkor teljesül be rajtunk, amikor elhisszük, hogy sikerült elkerülnünk azt.

Ez a sokszor nagyon tárgyias líra, amelyben jelentős szerep jut a sajátosan értelmezett tájleírásnak és a zsáner-rajzoknak is, a nagy, ontológiai kérdésekhez hasonlóan, találékony egyszerűséggel szólaltatja meg a transzcendens tartalmakat is, nem véletlenül Weöres Sándor földije és tanítványa a költő.

A *Malaszt* című költemény – sok versínyenceknek való részlete mellett – erre is szolgálat szokatlan, a mai lírából általában hiányzó, szelíd humorral színezett példát. A tudós-tudákos sorokkal induló vers témája „a szemantikum építése”, amely valószínű egy kisebb vagy nagyobb közösség kimondhatóvá fogalmazott gondolatainak, élményeinek, mikrohistóriájának összességét jelenti, amit a költő épp a versével fog belecsatornázni az írásbeliségbe. „... a pillanat szinte minden szintjét tisztára söpörjük a figyelmünkkel, / mintha a megbocsátás lenne a fő dolgunk.”

A tudományos igényű feladatmegjelölés ironikusan ábrázolt beidegződés, amelyet ellenpontoz az „imakamrába” belépő kedves életteli rajza: „...és lehelyezi a kávé a tegnapi kéziratra, profi asszony, / nincs benne iszonyat az értelmiségi allűrök miatt. / Még bele is túr a többes szám hajába és puszit dob / kifelé menet a tovább töprengő fontoskodásnak.”

A sokrétű környezet többi szereplői is az érzék-szervek kapuin keresztül vétetnek tudomásul a versben: ki kamillateája falakon átszűrődő illata, ki ablakon át megfigyelhető mozdulatai, ki lépteinek zaja, ki zongorajátéka, ki pedig éppen üvöltözése révén. A gyűjtő szenvedélyével jegyzi föl, mondhatnánk, tűzi gombostűre valamennyiüket a szerző, és amikor úgy tetszik, hogy összeállt belőlük az „épület”, meg is vallja elégedettségét: „Mintha a boldogságot lelte volna meg / ma reggel is, úgy örül a tudományközi textusoknak. / Így épül a szemantikum, közben / beszkennek az eső az időbe és eltelik a délelőtt.”

De a lelkiismeretes építkező érzi, hogy valami hiányzik följegyzéseiből, a valóság megszokott három dimenzióján túl nyújtózkodik érzékelése, és nem is spórolja ki verséből azt sem, amit csak „tükör által, homályosan lát”: „S míg Odafent valaki várja az imákat, / a hálaadás ékes hozsannáit, az író lefekszik aludni. / Kicsit zavarban van: érzi, valamit mulaszt.”

Nagy erénye a versnek a mindent megközelíteni és megfogalmazni képes könnyedség: a kitűzött feladat iránti *elkötelezettség* és az azt megmosolygó *önirónia* egymás szemébe villantanak, mint a napfényel játszó gyerekek.

Báger Gusztáv új kötetének nem egy darabja egészében egy-egy sajátos „metaforavers”: valamely jelenség leírása, valamely helyszín vagy történet rajza önmaga fölé emelkedik, képessé válik egy hozzá hasonló vagy vele rokon jelenség, gondolat kifejezésére. Jó példa erre a kötet záróverse, a *Táv-közlés*. Egy vonatrons látványának leírásával és a tőle való eltávolodás lehetőségével a szabadság, a megszabadulás egy tragikus változatát rajzolja elénk: „Biztonság. // Húsz méter távolból / én, igen: én. / Minden irányba / mehetek. // Mehetek el.

Az a költői eszköz, ami a *Míg leírom, felébredek* című, új Báger-kötetet megkülönbözteti a szerző korábbi hét verseskötetétől, egyszersmind megerősíti az életművet eggyé fűző szálakat. A költő nem lett hűtlen a gondolati lírához, csupán új, hatékony és az olvasóban erőteljes emlékképeket hagyó eszközt dolgozott ki, amely a líra és az epika bizonyos jellemzőit egyesíti, miközben éppen a szemlélet és narráció eredetisége, a hangvétel könnyed, ironikus, életteli volta és tömörsége révén maradéktalan versélményt nyújt.

Báger Gusztáv nem fél saját mitológiát építeni, amelynek helyszínei, fordulatai, egyes szereplői ismét és ismét visszatérnek, megtestesítői, megszemélyesítői az immár nem is rövid – és épp nemrég fontos jubileumához, a költő hetvenedik születésnapjához érkezett – életpálya különböző korszakainak és eseményeinek. Ennek a törekvésnek is tulajdonítható, hogy új kötete közelebb viszi költészetét olvasóihoz. A jól idézhető, sajátos és tömör megfogalmazásokban most is bővelkedő kötetben szabadon árad a közlő- és elbeszélőkedv, az életszeretet, az életajándékért való hála. Megtaláljuk benne azokat a szélesen karoló gondolati tartalmakat is, amelyek a megelőző Báger-köteteket is emlékezetessé tették, és amelyek bizonyítják egyrészt, hogy a közösségi líra lehetőségei még nem merültek ki, másrészt pedig, hogy modern költészet is képes megjeleníteni összetett, a transzcendens tudást evidenciaként magában foglaló szemléletet: az életbe, a teremtésbe vetett bizalmat és hitet.

Mezey Katalin

A Magyar Napló Kiadó könyveit megvásárolhatja internetes könyvruházunkban is, a világhálón! Internetes rendelés esetén a postaköltséget kiadónk állja. www.magyarnaplo.hu